વીર કેસરી નાટકનો ટુંક સાર.

અંક પહેલો.

પ્રવેશ ૧ લો—સ્થળ જેલમ નદીનો કીનારો, રાજરજવાડાઓની સભા, સીકંદર મહાન એલેકઝાંડરને નદી ઉતરતો અટકાવી યુદ્ધ કરવાની ક્ષત્રિ રાજકર્તાઓએ પ્રતિજ્ઞા કરવી, ઇંદીરાકુમારીએ યુદ્ધમાં વિજય મેળવનારને પરણવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી, જય માટે હીંદદેવીએ પ્રગટ થઈ આશીષ આપવી, સીકંદરના દુત એલ્ફીસ્ટીયનને સભામાં બોલાવવો, દુતે રાજકર્તાઓને સંધી કરી માર્ગ આપવાનો સીકંદરનો પેગામ સંભળાવવો, પુરૂરાજ (પોરસ) પ્રમુખ સર્વ રાજકર્તાઓએ સીકંદરનો પેગામ નાકબુલ કરી યુદ્ધ આરંભવાનો જવાબ આપવો તેથી સીકંદરશાહ સાથે દુતે કરેલા સંકેત મુજબ એક તીલસ્માતીક બંદુક કે જે તોપ છે તેના જોરથી દુત સભામાંથી અંબાલીકા રાજકુમારીનું હરણ કરી ચાલ્યો જાય છે.

ટેબ્લો.

પ્રવેશ ૨ જો—સ્થળ રાજમહેલ પાસેનો રસ્તો; ગુણવંતી તથા સુહાસીની પોતાના પતિ કે જેઓ પરસ્ત્રીલંપટ છે તેઓને ભય પમાડી યુક્તિથી ઠેકાણે લાવવાની આમનસામન સલાહ કરે છે, તેવામાં ત્યાં રંઙુમલ આવે છે, સુહાસીની તરફ પ્યારના ઉભરા કાઢે છે, સુહાસીની તેને મળતી થઈ પોતાને મુકામે આવવા કહે છે રાહુમલ જાય છે, બાદ પોકળસીંહ આવે છે, ગુણવંતી પ્રત્યે પ્યાર જાહેર કરે છે, તે પણ પોકળસીંહને પોતાને મુકામે આવવા કહે છે.

પ્રવેશ ૩ જો—સ્થળ જેલમ નદીને કીનારે સીકંદરની છાવણી એલફ્રિસ્ટીઅન અંબાલીકાને ઉઠાવી લાવી તેને શાહ સાથે સંધીના

કરાર કરવા સમજાવે છે ભય આપે છે, અંબાલીકા તે વાતને તર-છોડી કાઢે છે, બંનેમાં રસાકસી, હથીયારોથી પરસ્પર હલ્લો કરે છે, સંકેત મુજબ સીકંદરશાહનું ત્યાં અચાનક આવ્યાનો ડોળ કરી આવવું એક્રિસ્ટીયનને જબરી કરતાં રોકવો; એક્રિસ્ટીયનનું જવું અંબાલીકા સીકંદરને જોતાંજ મોહ પામે છે, સ્વદેશ પ્રત્યેની લાગણી જતી રહે છે. સીકંદરશાહ અંબાલીકા પ્રત્યે માનભરી રીતે વિનય કરે છે. અં-બાલીકા પ્રેમાસકત બની સીકંદરને અનુમોદન આપે છે, સીકંદર આ-શ્ચર્ય સાથે અંબાલીકાના મનનો ફેરફાર સમજી જાય છે. અને તેનો લાભ લઇ અંબાલીકા તરફ દીલસોજી જાહેર કરે છે, અંબાલીકા મર-માળી ભાષામાં શાહનો પ્રેમ માગે છે. સીકંદર વિષય વીલાસને ધી-ક્કારનાર હોવાથી અંબાલીકાની માંગણીને અંતરથી નાકબુલ કરે છે પણ રાજ્ય પ્રકરણીય નીતીને અનુસરી સમયાનુસાર અંબાલીકાના પ્રેમનો સ્વીકાર કરે છે, અંબાલીકા પંજાબ દેશ જીતાવી આપવાની, પુરૂરાજને કેદ કરવાની, તથા છુપી રીતે અચાનક હલ્લો કરવાની મુક્તિ બતાવે છે. બદલામાં પોતાના બંધુ તક્ષશીલને પંજાબનું રાજ્ય આપવા તથા ઇંદીરા રાજકુમારી તેની સાથે પરણાવી આપવાની શરત કરે છે. સીકંદર સર્વ કાંઇ કબુલ કરે છે. તેવામાં અચાનક નદીમાં મુહાન જળચર પ્રાણી જેવું તરતું દેખાય છે. સીકંદર અને અંબાલીકા તે જોવા નદી કાંઠે જાય છે જળચર પ્રાણી સ્ટીમરનાં રૂપમાં ફેરવાઇ જાય છે સેના સાથે પુરૂરાજ તેમાં માલમ પડે છે. સીકંદરને ભયભીત કરી પુરરાજ અંબાલીકાને છોડાવી જાય છે.

ડ્રોપ.

પ્રવેશ ૪ થો—સ્થળ ઇંદીરાનો મહેલ સુંદરી અને સાહેલી-ઓનો પ્રેમસંભાર સંબંધી આનંદી વાર્તાલાપ, ઇંદીરા તેગસીંહ વીગેરે

આવે છે લડાઇમાં ઉતરવા સૈન્યની વ્યવસ્થા કરે છે. તેગસીંહ પોતાના પુત્ર સરોજને દેશ સેવામાં રજુ કરે છે, તેગસીંહને લશ્કર લઈ આ-વવા, જવાનો હુકમ ઈંદીરાનું આરામ માટે જવું. પૂર્વ પ્રેમી સરોજ અને સુંદરીનો પ્રેમી મેળાપ.

પ્રવેશ ૫ મો—સ્થળ તક્ષશીલનો મહેલ તક્ષશીલ ઈંદીરાને મેળવવા માટે યુદ્ધમાં વિજય મેળવવા નીશ્ચય કરે છે. ઇંદીરા આવેછે. તક્ષશીલની આસકતી. યુદ્ધમાં વિજય થતા ઇંદીવાનું કહેવું. તક્ષશીલ અંદર જાય છે. અંબાલીકાનું આવવું ઇંદીરા અને અંબાલીકાની સીકંદર સંબંધે વાતચીત, અંબાલીકા શ્રાણુપતથી ઈંદીરાને ફોડાવાની તજવીજ ચલાવે છે, ઇંદીરા તેનો આશય સમજી જાય છે, બન્નેમાં મત ફેર વાદવીવાદ અને વીરૂદ્ધત્તા ઇંદીરા જાય છે. તક્ષશીલ આવે છે અંબા-લીકા તક્ષશીલને ભંભેરે છે, ઇંદીરા પુરૂને ચાહે છે, અને પ્રતિજ્ઞા કરી છે તે એક પુરૂના લાભ માટેજ છે, એવું દસાવે છે, બગીચામાં પુરૂ તથા ઈંદીરાને છુપા મળેલા આપવાનો ઠરાવ કરે છે.

પ્રવેશ ૬ ઠો—ઇંદીરાનો બાગ, ઇંદીરા પુરૂ સંબંધે પ્રેમોદ્‌ગાર કાઢે છે, પુરૂરાજ આવે છે, ઇંદીરા તેને અંબાલીકાના ફ્રરેબની હકીકત જણાવે છે, પુરૂ તેઓ ખુટેલને છોડી દેવા વીચાર રાખે છે, ઇંદીરા તક્ષશીલને હાથપર રાખવાની સલાહ આપે છે, પુરૂ તે સલાહ માને છે, અંબાલીકા તક્ષશીલ સાથે આવી પુરૂ અને ઇંદીરાને ગુપચુપ વાતો કરતાં બતાવે છે, તક્ષશીલ તે જોઇ વ્હેમાઈ ક્રોધ પામે છે.

પ્રવેશ ૭ મો—સ્થળ પોકળસીંહનો મુકામ, સુહાસીની પાસે રાહુમલ આવે છે, કામક્રીડાની આગણી કરે છે. સુહાસીની તેને બનાવે છે. સંકેત મુજબ ગુણવંતી પુરૂષ વેશમાં ત્યાં આવે છે. રાહુમલ ધ્રુ-જાય છે, ગુણવંતી રાહુમલને બનાવવા ઉટપટાંગ વાર્ત્તા ચલાવે છે.

ગુણવંતી જાહેર થાય છે. ધારણા પ્રમાણે પોકળસીંહ આવે છે. રાહુ-મલ ગભરાય છે તેને સ્ત્રીવેષ પહેરાવી સુંદરી તરીકે રજુ કરે છે. ગુણ-વંતી ઘરમાં છુપાય છે, પોકલ અંદર આવે છે. સ્ત્રીરૂપે રાહુમલને જોઇ આશક થાય છે, સુહાસીની ઉલટી ટાંગ પોંકળના ગળામાં નાખે છે. પરસ્ત્રી લંપટને પ્રત્યક્ષ પકડી પાડવાની યુક્તિ કરી છે, એમ સમજાવી પોકલને શરમીંદા બનાવે છે, રાહુમલ જાન બચ્યો સમજે છે.

પ્રવેશ ૮ મો—તક્ષશીલનો મહેલ, બેદીલ બનેલો તક્ષશીલ તેને અંબાલીકા આવી વિશેષ ઉશ્કેરે છે, સીકંદરથી મીત્રતા કરવા અને પુરૂને પકડાવી દેવા, ઇંદીરાને પકડી કબજે લેવા સલાહ આપે છે, વ્યગ્ર મનનો તક્ષશીલ ઇંદીરાને મેળવી આપવાની કબુલાત લઇ તેમ કરવા કબુલ થાય છે, ઇંદીરા આવે છે, તક્ષશીલ તેની પાસે પ્રેમ માંગે છે. ઇંદીરા પોતાની શર્તના સબબથી હાલ તેમ ન કરી શકવા લાચારી જણાવે છે તક્ષશીલ લડાઇમાં ન ઉતરવાને પોતાનો ઠરાવ જણાવે છે. ઇંદીરા ઉપાલંભ કરે છે, અંબાલીકા સંકેત પ્રમાણે સેના સાથે ઇંદીરાને કેદ છે.

ટેબ્લો.

પ્રવેશ ૯ મો—જેલમ નદી કાંઠે ફીલસો અંબાલીકાની યુક્તી મુજબ સીકંદર સેના સાથે નદી તરી આપે છે. દગાનો શોર પોકાર થાય છે પુરૂરાજ જુજ સેના સાથે આવી પહોંચે છે. યુદ્ધ થાય છે. પુરૂ સીકંદરને હંફાવે છે તેટલામાં પાછળથી આવી તક્ષશીલ પુરૂરા-જને કેદ કરે છે.

ટેબ્લો. ડ્રોપ.

અંક બીજો.

પ્રવેશ ૧ લો—સ્થળ તક્ષશીલના મહેલમાં સીકંદરનો દરબાર વીજયના નૃત્યગીત. પુરૂરાજ પર અંતરની ચાહના હોવા છતાં કસોટી કરવા માટે ઉપરથી નારાજી બતાવવાની એલ્ફીસ્ટીયનને સુચના કરી તેને પુરૂરાજને બોલાવી લાવવા મોકલે છે. પુરૂરાજનું કેદી હાલતે આવવું, સીકંદરે તેને માફી માંગી સંધીના કરાર કરવા કહેવું. પુરૂરાજે તે વાત ઇન્કાર કરવી, શાહે છળથી કરેલા વિજયને નાકબુલ કરવો. સીકંદરે બહાનાથી પુરૂને સમજાવવા પ્રયત્ન કરવો પુરૂએ તેથી ચલીત ન થતાં શાહને નીતીનો બોધ કરવો. સીકંદરે હુમ કસવો. પુરૂએ દ્રઢતાથી તેનો જવાબ વાળવો. તલવાર બાજીની માંગણી, એલ્ફીસ્ટીયને અંબાલીકા તથા તક્ષશીલે પુરૂ-સાથે તલવાર બાજીમાં ન ઉતરવા શાહને સલાહ આપવી, વીર ધર્મને અનુસરી સીકંદરે પુરૂરાજની માગણી માટે પ્રસન્તા જણાવી પુરૂરાજને મુક્ત કરી તેને તલવાર આપવી, પુરૂરાજ તથા સીકંદરનું દ્વંદયુદ્ધ. સીકંદરની હાર, એક ગ્રીસ સરદારે શાહના બચાવમાં રહી પુરૂરાજને જખમી કરવો સીકંદરે સરદારના અનિતીના કૃત્યપર ક્રોધ કરી તેનો વધ કરવા જલ્લાદને કહેવું. પુરૂરાજે તેને ક્ષમા આપવા શાહને કહેવું સરદારનો જલ્લાદના હાથથી બચાવ.

ટેબ્લો.

પ્રવેશ ૨ જો—રાહુમલનો મુકામ, સુહાસીની તથા ગુણવંતીનો સંકેત પોકળસીંહનું આવવું. કામક્રીડાની આતુરતા, ગુણવંતી બહાનાં ખોળીને વખત વીતાડવો, ધારણા પ્રમાણે રાહુમલનું આવી લાગવું, પોકળનું ભયભીત થવું, તેને પુતળું બનાવી ઉભો રાખવો, રાહુમલનું અંદર આવવું, પુતળું: જોઈ વિસ્મય. ગુણવંતીએ

જાણી જોઇને હૈંસલે કરવા દેવો, રાહુમલે વ્હેમ ખાઈ પુતળાને તપાસવું, પોકળસીંહ ખુલ્લો પડવો આ ગોટાળાનો ખુલાસો માંગવો. ગુણવંતીએ રાહુમલને ચતુરાઇથી ઉલટો સપડાવવો, સુહાસીનીને બહાર આવી રાહુમલ ક્યાં છે તે પુછવું, રાહુમલ તથા પોકળ બન્નેનું ગભરાવવું, સુહાસીનીએ રાહુમલ પોતાને ચાહે છે, તેવી વાત કરવી રાહુમલે યુક્તિથી પોતાના બચાવમાં કોઇ બીજોજ મારો વેશ લેનાર તેને ચાહનાર છે એવો જવાબ દેવો અને તેને પકડી લાવી બતાવવાને બહાને ખસી નીકળવું. પોકળસીંહે ભય સમજી જઇ પશ્ચાતાપ કરવો. પોકલને ગુણવંતીની સીખામણ, સુહાસીનીપર પોકળનો પ્રેમ.

પ્રવેશ ૩ જો—સ્થળ તક્ષશીલના મહેલમાં જેલનો ભોગ અંબાલીકા તથા તક્ષતીલ ઇંદીરા અને પુરૂમાં કલહ કરાવવાની યુક્તિ રચે છે, પોકલસીંહને ગામડીઆનો વેશ કરી કપટ પત્ર આપવા પુરૂરાજ તરફ મોકલે છે, સીકંદરે ઇંદીરાને બોલાવવી, પુરૂરાજના મૃત્યુની ખોટી ખબર આપી તક્ષશીલ સાથે પરણવા ફરમાન કરવું, ઇંદીરાએ તેથી આઘાત પામવો, તક્ષશીલને ધીક્કારવો, કસોટી કરી ઈંદીરાપર સીકંદરે મનમાં ખુશ થઇ તેને ઉપરથી દમકસી તક્ષશીલને પરણવાનો વિચાર કરવા માટે એક રાતની મુદત આપવી. શાહનું જવું, તક્ષશીલે ઇંદીરાને સમજાવી દમ દેવો ઇંદીરાએ દઢતા જણાવવી, બળાત્કારની તૈયારી, સરોજનું અચાનક આવવું ઈંદીરાને બચાવી તક્ષશીલને કેદ કરવો.

ટેબ્લો

પ્રવેશ ૪ થો—સ્થળ, પુરૂરાજનો મુકામ જખમી હાલતે પુરૂરાજ વીધીની વીચીત્રતા વીચારે છે, પોકળસીંહનું ગામડીઆના વેશે આવવું પુરૂરાજને પત્ર આપવો. પુરૂરાજે પત્ર વાંચવો, ઇંદીરાનો તક્ષશીલપર ઉપરનો પત્ર છે એમ જાણવું, પત્રની બીનાથી કોપીત તથા ઉદાસી

થવું. ઇંદીરા તક્ષશીલના પ્યારમાં છે, એવો વ્હેમ, પત્ર પાછો આપવો, પોટળે ભુલથી પત્ર અહીં આપ્યો છે એમ ખુલાસો કરવો. અને પત્ર લઈ જવો. ઇંદીરા તથા સુંદરી આવે છે, ઇંદીરા તરફ પુરૂરાજની ઇતરાજી ખુલાસો, ઇંદીરાની દલીલ, પુરૂનો તીરસ્કાર, ઇંદીરાનો અફસોસ અને સીકંદર રૂબરૂ સચ્ચાઈ જાહેરમાં લાવવા ઠરાવ જણાવી જવું.

પ્રવેશ ૫ મો—રાહુમલનું મકાન, ગુણવંતી સુહાસિની તથા પોકળસીંહ રાહુમલને ઠેકાણે લાવવાની રચના રચે છે. પોકળસીંહ રાહુમલનો વેશ લે છે, રાહુમલ આવે છે તેને નકલી તરીકે બનાવેછે. અસલ રાહુમલ તરાકે પોકળસીંહ રજુ થાય છે રાહુમલને આશ્ચર્ય અને જુઠાણુમાં સપડાયા સંબંધી ખેદ. રાહુમલે પોતાનું ખરાપણું કહેવું. સહુએ તેને ફટકા મારી કાઢી મુકવો રાહુમલે નીરૂપાય સુહાસીનીને ચાહનાર પોતેજ છે, એમ કબુલ કરવું, હમશીકલ (મળતા ચ્હેરાનો) ગોટાળો સમાપ્ત થવો. ગોટાળાના કારણરૂપ પરસ્ત્રી લંપટપણાના અપરાધ માટે પશ્ચાતાપ, બન્નેને પોતાની પત્નીઓની નેક ચાલ માટે ફીદાગીરી જણાવવા.

પ્રવેશ ૬ ઠો—સ્થળ, તક્ષશીલના મહેલમાં સીકંદરને દરબાર, પુરૂરાજને બોલાવી છેવટ કસોટી કરી મીત્રતા કરવાના સીકંદરનો વીચાર, પુરૂરાજને તેડી એલફીસ્ટીયનનું જવું. વેશ બદલો કરી ઇંદીરાનું આવવું, ફરીયાદ કરવી, ન્યાય માટે સીકંદરનું વચનદાન મેળવી પોતાનું શીયળભંગ કરવાની પેરવી કરનાર સખ્સના સાક્ષી તરીકે સીકંદરપર ઇંદીરાએ તોહમત મુકવું, સીકંદરનો કોલ, ઇંદીરાનું જાહેર થવું, પુરૂરાજનું આવવું, તક્ષશીલનું આવવું, સીકંદરે ઇંદીરાને ઉપલક રીતે આમ, ઢોંગ-સોંગ કરવા માટે દોષીત ગણવી, પુરૂરાજપરનો પ્યાર તજી તક્ષશીલને પરણવા કહેવું, પુરૂરાજન ઇંદીરાને તેવી

ફરજ પાળવા કહેવું, પુરરાજે તટસ્થ રહેવું, ઈંદીરાએ પુરરાજ તરફ પ્રેમ જાહેર કરવો, બાદશાહે પુરૂરાજને તટસ્થ રહેવા માટે તથા ઈંદીરાને હુકમ ન માનવા માટે ગુન્હેગાર ઠરાવી કેદ કરી વધનો હુકમ દેવા, ઈંદીરા તથા પુરૂરાજની ઉદાસીનતા શીક્ષા વ્હોરી લેવા તેયાર થવું, સખ્ત કસોટી જલ્લાદોને ગરદન ધરવી સીકંદરનું તેઓની ધર્મ નીતી અને દઢતા માટે અત્યંત પ્રસન્ન થવું. શીક્ષા માફ, પ્રેમથી ભેટવું અને નેકીના બદલા તરીકે મીત્ર બનાવી સમગ્ર પંજાબનું રાજ્ય અર્પણ કરવું, આ બનાવથી અંબાલીકા તથા તક્ષશીલનું દ્વેષે ભરાવું, પોતાના ઇનામની માગણી, શહેનશાહે તેઓને તેઓના કૃત્યનું ભાન કરાવવા ઇનામને બદલે અપરાધી જણાવવો, તેથી ઉશ્કેરાઈ જઈ તક્ષશીલ સીકંદરપર હુમલો કરે છે. સીકંદર તેને ઠાર મારે છે.

ટેબ્લો, ડ્રોપ.

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ ૧ લો—સ્થળ કોહીમાં પર્વતમાં રાજમહેલ, ઇંદીરા પુરરાજે તીરસ્કાર કર્યા સંબંધી શોચમાં સાહેલીઓનો વીનોદ પ્રસંગ કેદી અંબાલીકાને લઇ સીકંદરનું આગમન, કપટપત્ર રજુ કરવો. અંબાલીકાની મુખજુબાની, પુરના મનનો સંદેહ જવો, અંબાલીકાનો ન્યાય, પુરરાજના માનને ખાતર અંબાલીકાને મારી ઇંદીરા પ્રત્યે પુરરાજે પ્રયાણમાં વ્હેમ કર્યા માટે ક્ષમા માગી, અભેદ પ્રેમ.

પ્રવેશ ૨ જો—સરોજ સુંદરી સરોજનું આનંદી મીલન, લગ્ન માટે ઇંદીરા દેવીની આજ્ઞા મેળવવાનો પ્રયત્ન કરવાનો ઠરાવ, પુરરાજનું આવવું, અંબાલીકાની હીલચાલપર નજર રાખવા સરોજને મોકલવો.

પ્રવેશ ૩ જો—અંબાલીકા સીકંદરે પોતાના બાપને માર્યો,

તે માટે તથા પોતાના અપમાન માટે વીચાર કરે છે. પોકળસીંહ તથા રાહુમલ તેમાં મદદ કરનાર તરીકે ગ્રીસ સરદાર કે જેને સીકંદરે શીક્ષા કરી હતી, તેને લાવી મેળવેલો છે. તે સર્વ મળી સીકંદરના ખુનનો ઠરાવ કરે છે, અને તે ખુન કરાવવા માટે સીકંદરના અંગરક્ષક સેનીક અમલદારને કહેવામાં આવે છે. અંગરક્ષક એ અમલદાર આ કામ માટે ના કહે છે. જેથી અંબાલીકા તથા સરદાર અમલદારોનું ખુન કરવા તત્પર થાય છે, શાહી અમલદારોનું ખુન, સરોજનું આવવું ભેદ જાણી લઇ શાહને બાતમી પહોંચાડવા જવું.

પ્રવેશ ૪ થો—સીકંદરની છાવણી, સીકંદરને પુરૂરાજ તથા સરોજ આવી કાવતરાની જાણ કરે છે, યુક્તિ ગોઠવવી, સર્વેનું છુપાઇ જવું, ખુનીઓનું આવવું, સીકંદરની જગોએ સીકંદરના બાવલાપર ઘા, સીકંદર તથા પુરરાજે ખુનીઓને પકડવા.

ટેબલો.

પ્રવેશ ૫ મો—સ્થળ શાહના ખુનના અંજામની વાટ જોતા રહેલા પોકળશીંહ તથા રાહુમલને સરોજસીંહ તથા એલફીસ્ટીયન સહાયથી પકડે છે.

પ્રવેશ ૬ ઠો—સીકંદરનો દરબાર, સીકંદર પુરૂરાજ તથા ઇંદીરા વીગેરે સમક્ષ પકડાએલ અંબાલીકા તથા ગ્રીસ સરદાર વીગેરેને લાવવામાં આવે છે પાપીઓનો ન્યાય, પાપીઓનોપૂર્ણ પશ્ચાતાપ, દેશદ્રોહી અંબાલીકાનો મરીને પ્રાયશ્ચીત કરવાનો ઇરાદો, સ્ત્રીજાત જાણીને તેમે બચાવવા સીકંદરનો ઇરાદો. પુરૂની તેમાં સંમતી, આનંદ પ્રસંગના માનમાં ગુન્હેગારોને ક્ષમા, સીકંદરે નેકીવંત ક્ષત્રીનરોની કદર બુઝી પુરૂરાજની મીત્રતાની સલામતી તથા પુરૂરાજ અને ઇંદીરા તેમજ સરોજ સુંદરીનો હસ્તમેળાપ શુભાશીર્વાદ. ઇતિ શુભમ.

શ્રી વીરકેસરી નાટકની પાત્ર સંકલના

પુરૂષ વર્ગ.

સીકંદર... ... (મહાન અલેકઝાન્ડર)	ગ્રીસ દેશનો જગતજીત બાદશાહ.
પુરૂરાજ (પૌરસ)	...પંજાબ લાહોરનો મહારાજા
તક્ષશીલ ...	...પંજાબ પૈકી એક ભુપતી.
એલફીસ્ટીયન	...સીકંદરશાહનો દુત.
ગ્રીસીય સરદાર...	...સીકંદરનો અંગરક્ષક અમલદાર
તેગસીંહ... ...	...ઇંદીરા કુમારીનો સેનાપતી
સરોજસીંહ ...	...તેગસીંહનો પુત્ર
પોકલસીંહ... ... શાહુમલ	તક્ષશીલના ખંડીઆ રાજાઓ

સ્ત્રી વર્ગ.

ઇંદીરાદેવી	કોહીમા પર્વતની રાણી
અંબાલીકા	તક્ષશીલની બહેન
સુંદરી	ઇંદીરાની સખી
સુહાસીની	પોકલસીંહની સ્ત્રી
ગુણવતી...	શાહુમલની સ્ત્રી

સ્થળ—પંજાબ—લાહોર—તક્ષકનગર,

શીવાય દરબારી, લશ્કરી, દ્વારપાળ અને વારાંગનાઓ વીગેરે.

॥ श्रीः ॥

વીર કેસરી

નાટકનાં ગાયનો.

સુત્રધાર— ૧

ૐ શ્રી બંસીધારી બ્રજપતિ બનમાલી
બલીહારી બલીહારી વંદુ વહાલા વારી વારી
મંગલ મુરત પ્રભુ પ્રિતી વારીધી
પાહી પાહીહે પ્રાર્થ સારથી શ્રેયના નીધી
તવકૃતિ રસવતી કરકરધારી હરિ સુણી વિનંતી
મહદ વરદ પદ તમારૂ સફળ કરો—સીદ્ધ કરો
કામના હે શ્રીપતિ—

બાળાઓ— ૨

વીર તરકસ તન ધરીને શુરવીર રણધીર આવ્યા
દેવ દુંદુભી ગડગડીયાં પ્રીતેથી સુર સુંદરીએ વધાવ્યા
અટલ અડગ ભીવણુ પણુ દેશ હીત લીધ
કેશરીયાં કરી રણુમાળા ધરી અભય પ્યાલા પીધા
શીર સોપ્યાં દેશ દાઝમાં સુખે સુયશ વહોરી લીધા
જગ અમર નામ કીધા એવા દેશ ભક્તએ—વીર૦
સ્વતંત્રતામાં પુર્ણ પ્રભાકર કેસરી બળવંતા
ધર્મ નિતિમાં ધર્મ ધુરંધર મહારથી મદમાતા

હિંદ માતાના પુત્ર પનોતા અનમીને અટંકા
દેશો દેશ દીધા ડંકા એવા બહાદુર બંકાએ—તીર૦

રાજ મંડળ ૩

જય રહો જશ રહો હીંદના નરેશનો સ્વદેશનો
સદાય જય રહો.
હાં દેશની સ્વતંત્રતા શ્રેષ્ઠતાં સ્વાધિનતા
કાયમ દાયમ રહો—
માતૃ સેવાના પ્રસાદથી ધર્મ નીતિના પ્રતાપથી
યશ વરો શુરનરો જંગે ચડો—

ગુણવંતી ૪

અરે ઓ હીંદ હિતેચ્છુ હીંદના લગનની રીત સુધારો
લાયક જોડલાં મેળવો જેથી થાય સંસાર સુખાળો—અરે
બાળ લગ્ન ને વૃદ્ધ લગ્ન કે પૈસાના લગ્ન થાય
ગુણ સ્વભાવ વિરૂદ્ધ લગ્નથી દેશનો દાટ વળાય
હાય લાગે અંતર લ્હાય—અરે૦
હીરાના હાર ને મોતીની માળામાં નથી સંસારમાં સુખ
એમ જેથી નવ યોવના નારીને જુગતી જોડી વિના
દુ:ખ દુ:ખ સંસાર માહે ન સુખ-અરે

ગુણંવતી— ૫

આપ પાપડ વાડીમા પધારજો લ્હેરીલાલ
મંદીરની સામે મકાન છે, નીચે દેશી દારૂની દુકાન છે.
રંગરંગીલી ચાલ મારી પાડોશમાં તુળસી ક્યારાનુ નીશાન છે
(છજામાં) તુળશીના ઝાડનું નીશાન છે—લ્હેરીલાલ૦

અખંડને અભંગ આજ સાંજ પહેલા આવજો
હડતાળવાળાનું તોફાન છે જબરૂં હડતાળવાળાનું
તોફાન છે—હહેરીલાલ૦
પોકલ—જોખમ ભરેલું કામ પુરી પંચાત છે ધાસ્તી છે
આફતમાં જાન છે, મારા બાપ ધાસ્તી છે—હહેરીલાલ૦

અંબાલીકા ૬

સુંદર ગોરી ગોરી છબી આ લાગે પ્યારી
હાંરે મારા પ્રેમી પાતળીઆજી તનમન તમપર વારી
પ્રણય પરિક્ષક છો દિલગીરીઆદર્શ પામી મુજ
લોચન ઠરીયાં
પ્રીતે પળજો સુખકર નૌતમ ન્યારા
ના ભુલી જશો મનહર મોહન મારા
હાંરે મારા મંદીર વસીયા બની પ્રીયની પુજારી

સાહેલીઓ— ૭

રે બની જુવતી જોબન ઉભરાતી
સુંદર શું સોહાતી, મદન મદમાતી —રે બની
મનહર મયંક મુખ મુગ્ધા મધુરી
અલબેલી ઇંદ્રની પરી
ખંજન નયન નેહ ભીનાં રસીલા
ભ્રકુટીમાં ભુરકી ભરી મોહન મંત્ર મારે છે જાદુગરી
ગૌરઅંગ રંગ ઢંગ દેવ સુંદરી—બની

સાહેલી-સુંદરી— ૮

સાહેલી-મીઠી મીઠી રસ પ્યાલી પાશે રસીલા લાલા

સુંદરી–અરે જારે જા જાણ્યા સહુ ઢંગ તમારા
સાહેલી–આનંદે લેશો દેશો રસિકા રતિ લ્હાવા
સુંદરી–જાણું ન કાંઈ બાઈ વચન વદો શું આવાં
સાહેલી–પ્રીયતમ તનમન હરનારા
નટખટ છલબલ ભરપુર રસખાણ જ્ઞાનવાન
સુંદરી–છોડો ચાળા–મીઠા

સુંદરી સરોજ— ૯

સુંદરી–હાંહાંરે દર્શન દેજોરે સુદ્ધ લેજોરે છબીલા પ્રીય પ્રાણ
સરોજ–હાંહાંરે હરદમ તારીકે રઢ લાગીરે માર્યા તે મોહબાણ
સુંદરી–હાંપ્રીયતમ અનુપમછો નગીના મારા તનમન છું કુરબાન
સરોજ–હાં દીલભર અમુલખ છો હૈયાના હીરા સુખકર છો
રસખાણ—હાંહાંરે૦
સુંદરી–સોભાગ્ય શણગાર મારા તનમાના માલીક મારા
સરોજ–પ્રીતિની પીયુષ ધારા પ્રીયતમના જીવન પ્યારાં
સુંદરી–વારી વારી જાઉં હું બલીહારીરે મન મોહન લાલા
સરોજ–પ્યારી પ્યારી લાગેશી છબી તારીરે દીલ હરણી દારા
સુંદરી–પાઇ છે પ્રેમ બુટી
સરોજ–દીધું છે દીલ લુંટી
સુંદરી–એમ ?
સરોજ–હા.

ઇંદીરા— ૧૦

જારે જારે કોયલ કાળી તારી ટહુકારી
લાગે અકારી જખમકારી–જારે જારે

વીરહીનીને શીદ વીદારે
શર જેવા સ્વર શાને ઉચ્ચારે
બળતીને બાઈ બહુ શું બાળે
લાગે કલેજે કટારી—જારે જારે.

સુહાસીની— ૧૧

કેવો ખાધો ગોળને સાટે ખોળ હાંરે ધીક ધીક
હરાયા ઢોર હવે તમે હાથમાં આવ્યા ચોર
તમોને જોઇ હું લાજી

પોકળ—એતો જરા કરતો હતો હું તાલ તમો આવું જુઠું ચઢાઓ ન આળ

રાહુ—જુઓ મારા કરડી ખાધા ગાલ પુરાવો સાફ છે હાજી

સુહાસીની—પીંજરામાં પકડાયો ઉંદર

રાહુ—ફાવત્રા જતાં ફસાઇ પડયો

પોકળ—આવી છે આફત આમ

રાહુ—કેવી દીધી થાપ બેટાજી આમ

પોકલ—પાજી આવી દગલબાજી-

ઇદીરા— ૧૨

હુંપદ તજો હરામી દુનીઆ નથી સદાની
જર જોર ને જુવાની સહુએ થવાની ફાની
સાચી સલાહ માનીરે કરણી કરો મજાની
મમતા મુકોને પ્રાણી સહુ અંતે ધુળધાણી
આ જુઠી જીંદગાનીરે સ્વપ્ન સમી લયો જાણી

કોઇ આજ કોઈ કાલે પરલોક પંથ ચાલે
જમદુત આવી ઝાલેરે દુનીઆ દુબી જવાની

અંક બીજો.

વારાંગનાઓ— ૧૩

જયવીર મહા રણધીર સીકંદરશાહ સદા જયવંત રહો
દીલ રહેમતે પ્રેમથી પુર્ણ રહો બળ બુદ્ધિ પ્રતાપ અનંત રહો
યશ સુયશ છવાઈ રહો તુજ ગાન ગુણીજન બાઈ રહો
તુજ આણુ અખંડ દીપાઈ રહો નીત મંગળ હર્ષ વાધાઈ રહો

વારાંગનાઓ— ૧૪

પ્યારી આજ ધન્ય ધન્ય સુખકર અવસર
બેઠા તખ્તપર અલીજા નામવર
ચમકત દુહાઈ જેની જગ સુવિમળ
ગુણ ગાઇએ નરનારી જઇએ વારી બલીહારી
આવો સખીરી કીજે નૃત્યગીતવર

ગુણવંતી— ૧૫

થન ગન થૈયા (૨) નાચો નચૈયા નાચો
સાધીને સુરતાલ ગરીન ગીનધા (૩) હા હા
તમે વેશ મઝાનો લાવ્યા

રાહુમલ—તમે લાગો છો હડકાયા
ગુણવંતી—તમે ભલા લાગમાં આવ્યારે
ઠીક આવ્યા ખુબ આવ્યા બેશ આવ્યા

પોકળ—લાફાનો ખાવા માર-થન ગન
ગુણવંતી—તમે પુરા છો પુણ્યશાળી
રાહુમલ—મળી તક સોનેરી સારી
પોકળ—અમો ફસ્યા જોઈ પરનારી રે હાય નારી
વોય નારી ઉફ નારી
ગુણવંતી—ઓરા આવોને લાલ
રાહુમલ—ગદી ગીનધા (૩) થનગન

ગુણવંતી— ૧૬

ઠાકોરશ્રી ઠેકાણે આવ્યા
બહુ પસ્તાયા દોડી દોડીને ધરાયા -ઠાકોરશ્રી
સુહાસીની—આશીરવાદે અર્થ સરેના ભયથી કામ સરે છે
એ ન્યાયે અમ સ્વામીનાથને જુગતીથી સપડાવ્યા
શરમાવ્યા સમજાવ્યા-ઠાકોરશ્રી
ગુણવંતી-સીધી આંગળીએ ઘી ના નીકળે
વાંકી બીજ પુજાએ શઠની સાથે શઠતા કરવી
એ જગ વચન વદાયાં વંચાયાં કહેવાયાં-ઠાકોરશ્રી

ઇંદીરા— ૧૭

બાંધી આશા પ્યારા તારા પ્રેમમાં
નષ્ટ આશા અજે મારા પ્રેમમાં
સખત મુશ્કીલ ધર્મ સાચા પ્રેમનો
કાઢી આપું પ્રાણ પ્રેમમાં
જેને વીતી તેજ જાણે આ સીતમ
દર્દ દીલની લાગી જવાળા પ્રેમમાં

દીલમાં આવે છે કે જોગણુ હું બનું
થઇ દીવાની દીનદારા પ્રેમમાં

પોકુળ-ગુણવંતી— ૧૮

જોઓરે ફટકાથી જોઓ (૨) પુરેપુરા હ પોખોરે
અને કરી નાખોને ચોખો ફટકાથી જોઓ

રાહુમલ-ઓજોરે દુનીઆના લોકો જોયા જેવા મોખોરે
આની કયાં મુકવી પોકોરે દુનીઆના લોકો
શીયાલવું ઘર ધણી થઈ બેઠુ બંએ બંબજ ચાલ્યુ

ગુણવંતી-જુઠું બોલવા જતાં જો જો ઉલટું ઉંધુ માર્યું

પોકલ—અસલીયો પીટાય બંદો નકલીયો હરખાય

રાહુમળ—બેરૂ આંધળે કુટાયરે દુનીઆના લોકો-જોઓરે

સુહા— ૧૯

મારે લેવી મોજડી. (૨) મઝાની લેવી મોજડી.
સીતારીઓવાળી રેશમ જેવી રૂડી.
એ પ્યારા ચાહે તારી જીંદગી વેચાય—મારે લેવી

ગુણવંતી—મારેલેવી મોજડી (૨) લાહોરી રૂડી મોજડી
જરીથા ભરેલી ફુલેથીએ હલકી.
એપ્યારા ચાહે તારૂ લીલામ થઇ જાય—મારેલેવી.

રાહું—ચાલો લઇ દઉ મોજડી (૨) બસ ચમચમ બોલે
મોજડી સ્લીપર કાળી દીલપસંદ રૂડી.
એ પ્યારી મોજડીની શી છે વીસાત-ચાલો

ગુણવંતી—મારે લેવો ઘાઘરો (૨) ઘેરાબો રૂડો ઘાઘરો
ઘુઘરીઓ વાળો રંગ બેરંગી રૂડો
એ પ્યારા ચાહેતારો બંગલો વેચાય—મારેલેવો

ચોકલ—ચાલ તને લઈ હઉ (૨) દીલદાર તને લઇ હઉં
સોનેરી સાડી ખાસ બનારસની.
ઓ પ્યારી ઘાઘરાની શી છે વીસાત—ચાલ તને

૨૦

ડાચી વાલીયા મોડ મોહારવે નયના વાલીયા લેચલ નાલવે
તેરી ડાચી દે ગલ વીચ તનીયા મંયતો પીર મનાવન ચલીયાં
ટર અશકદા બેડા પારવે......દે ડાચી
તેરી ડાચી દે અજબ સીંગારવે સાનુ દેદે રોજ દીદારવે
ડાચી વાલીયા મોડમુહારવે એ નેંના વાલીયાં લેચલ નાલવે
તેરી ડાચી દે પ્યારે નયંનવે શાનુ દેખે બીન નાંહી ચેંનવે
કર આશકદા બેડા પારવે......દે ડાચી.

ઈંદીરા—　　　　૨૧

જબ દીલ ન હો કાબુમેં તો કયા મેરી ખતા હય'યેહ શાનેખુદાહય
સચ હય જો મહોબ્બતસેં તો કીસીને કહાહય આફત હયબલા હય
આઝારે મહોબ્બતસે તો અલ્લાહી બચાઓ યેહ ગમન દીખાઓ
યેહ દર્દ વો હય જીસકી નહી કોઈ દવા હય બેકાર હુઆ હય
શયદાકો લગે કોસને અંદાઝ તો દેખો કુછ ગોર તો કરો
મરના હય તો મરનેકે સીવા કોન જીયા હય આખીરકો ફના હય

અંક ત્રીજો.

ઈંદીરા—　　　　૨૨

હા....છેલા અલબેલાં સાહેબા,
પુરૂ મોહની લગાડી લલના,

ઈંદીરા—થયા છો પતિ આ તનના
 ચરણ શરણ તમ તારણ તરણ મમ
 હાં.....રૂડા રઢીઆળા શામળા—હાં છેલા
 રતિને કામ જેમ એક રૂપ પ્રેમમાં છે
પુરૂ—પુરના પ્રાણ પ્યારી ઈંદીરાના પ્રેમમાં છે
ઈંદીરા—રસીલા સમ મારા સર્વદા સમીપ રહેજો
પુરૂ—બની શમ ઉર્વશી સદા પ્રિતીનું દાન દેજો
 ઘડી પણ નવ કરૂં ન્યારા સુખકર સુંદર વર મારા
 મગન મગન મન વસ્યો આનંદ ઘન
 હાં.......રૂડા રઢીઆળા—હાં છેલા

સુંદરી— ૨૩

 બની સુંદર અલબેલા લાલ, ધરીને વ્હાલા
 આવો ઉમંગમાં
સરોજ—બન્યો આતુર અલબેલી આજ, સફળ કાજ
 આનંદ અંગમાં—બની
 લગની પુરી લગાડી તેં કૃતાર્થ કરી
સુંદરી—નવલ વેલી પ્રેમી તરૂવર સાથ વરી
 સુણી અમૃત સમ વેણ પ્રાણ છે ગુલતાન
 પ્રીતિ તરંગમાં બની સુંદર—
 કામણ કર્યાં શા કહોને છબીલા, ભામાને ભોળવી આમ
સરોજ—ઉત્તમ અતુલા ગુણે કરીને, ગોરી કર્યો તેં ગુલામ
સુંદરી—મુખના મધુરા જાઓ જાણું છું ધુતારા—બની૦

રાહુ— ૨૪

આફતનો જમાનો આવ્યો ભારે ઉપજ્યો ભે
નથી ઉગરવા આરો ચારો આમ આફત છે

ગોકુળ—ઢોર હરાયા ડબે પુરાયા અંકે નંગ બે
કડાં લોઢાનાં જડયાં હાથમાં ઠણુઠણુ ઠણુઠણુ કે
પાપી ક્યાં જાઇને કે તેને કોઇ દાદ ના દે
ચારો આમ આફત છે

સરોજ—કરણી તેવી પાર ઉતરણી ખોદે તેજ પડે
ભલા ભુંડાનો બદલો ભગવત દીધા વીના નારે-પાપી ક્યાં.

એલ્ક્ટ્રીસિટયન-વેશ કર્યા બહુરૂપી બનીયા લંપટતા કાજે
મોટા ઘરના થયા પરોણા સપડાયા અંતે
હવે કોઈ દાદ ના દે તારો થયા પાપથી ખે-ચારો આમ.

ઈંદીરા— ૨૫

થવાનું ના થવાનું નજુમી કોણુ એવો છે,
ન જાણ્યું જાનકી નાથે, સવારે શું થવાનું છે ?
હતી શલ્યા રૂપે અહલ્યા, જગતમાં વાત જાહેર છે,
ન જાણ્યું જ્ઞાની ગૌતમે, સવારે શું થવાનું છે ?
હતા કૌરવ અને પાંડવ, જગતમાં મહાબળી યોદ્ધા.
ન જાણ્યું ભીષ્મ જેવાએ, સવારે શું થવાનું છે ?
રમ્યા જુગટું સહુ સાથે, વિભુતી સૌ ગયા હારી,
ન જાણ્યું ધર્મ જેવાએ, સવારે શું થવાનું છે ?

શાન્તિ શાન્તિ શાન્તિ

સમાપ્ત.

જાહેર ખબર.

અમારી કંપનીનાં નીચલાં નાટકોનાં ગાયનોની ચોપડીઓ જ્યાં અમારો મુકામ હશે ત્યાંથી નીચલી કીંમતે રોકડેથી અથવા વેલ્યુપેબલ પાર્સલથી મંગાવ્યાથી મળશે.

ચોપડીનું નામ.	કિંમત.	ચોપડીનું નામ.	કિંમત.
વીર–અજીત ...	૦–૪–૦	ન્યાયસીંધુ	૦–૪–૦
જયાકુમારી... ...	૦–૪–૦	ધર્મજોશ	૦–૪–૦
અહલ્યાબાઈ ...	૦–૪–૦	સતી-સવિતા ...	૦–૪–૦
સીદ્ધ સત્યેન્દ્ર ...	૦–૪–૦	રંગતરંગ	૦–૪–૦
ચંદ્રગુપ્ત	૦–૪–૦	ભારતવીર	૦–૪–૦
વીર–કેસરી... ...	૦–૪–૦	વીર–રમણી ...	૦–૪–૦
સ્વયંવર	૦–૪–૦	મેઘ મયુરી... ...	૦–૪–૦
બભ્રુવાહન... ...	૦–૪–૦	યોગમાયા	૦–૪–૦
આત્મબળ... ...	૦–૪–૦	મહાત્મા તુલસીદાસ	૦–૪–૦
સમ્રાટ અશોક ...	૦–૪–૦	જીવન નોકા... ...	૦–૪–૦

બચુભાઇ શીવપ્રસાદ

માલેક

શ્રી આર્યોદય નાટક સમાજ.